

Defining Erev Shabbat/Yehoshua Grunstein

Introduction

בית יוסף [אוי"ח תקי"ג] - **נה"ר דוד אבודרהם** כתב בהלכות תענית (עמ' רנד)... דעשרה בטבת חל לפעמים בששי ומתענין בו ביום, ושאר צומות לעולם אין חלים בששי
הסבר המשנה ברורה [נס"ז] - דכל הד' צומות ג"כ א"א לחול בע"ש לפי הקביעות המבואר לעיל בסימן תכ"ח, כ"א עשרה בטבת בלבד

Source

תוספתא מסכת תענית ב/ז - תשעה באב שחל להיות בערב שבת:

אוכל אדם כביצה ושותה אפי' כביצה כדי שלא יכנס זה כשהוא מעונה דברי ר' יהודה	ר' יוסה אומ' - הרי זה מתענה ומשלים
--	---

מסכת עירובין דף מ"א עמוד א'-ב': חל להיות תשעה באב בערב שבת:

מביאין לו כביצה ואוכל, כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. תניא, אמר רבי יהודה : פעם אחת היינו יושבין לפני רבי עקיבא , ותשעה באב שחל להיות בערב שבת היה, והביאו לו ביצה מגולגלת וגמעה בלא מלח. ולא שהיה תאב לה, אלא להראות לתלמידים הלכה.	ורבי יוסי אומר: מתענה ומשלים.
--	--------------------------------------

דרש מר זוטרא משמיה דרב הונא: **הלכה; מתענין ומשלימין.**

הרמב"ם [תעניות ה/ה] - אבל אחד מארבעה ימי הצומות... חל להיות בערב שבת = **מתענין בערב שבת**

הרוקח נל"ז-ו ואם מתענה, ישלים עד הלילה כדמסיק בערובין.... "מתענה ומשלים".	מגיד משנה [תעניות ה/ה] - וכתב הראב"ד ז"ל , שלא אמרו "משלים", אלא שאינו אוכל קודם שקיעת החמה. אבל ודאי, משתשקע החמה מתוספת שבת הוא, וכבר קדש היום: אם רצה לאכול= אוכל, שכיון שנכנס לתחום שבת= שוב אינו רשאי להתענות	מרדכי [עירובין תצ"ד] - כתב רבינו מאיר דהשלמת תענית בע"ש סגי עד לאחר תפלת ערבית שהיא מ"פג מנחה"... ואם בא הצבור מבית הכנסת מבעו"י = מותר לאכול מיד, דכיון דכבר התפללו, אם כן, כבר קבלו שבת עליהם	תוספות [עירובין מ"א: ד"ה "יהלכתא"י] - פירוש; אם ירצה להשלים דשרי להשלים... רא"ש [תענית ב/כ"ה] - "ומשלים" פירוש אם ירצה, ולא חשיב כ"מתענה בשבת". הסבר המרדכי [עירובין תצ"ד] - פעם אחת אירע יי בטבת יום ו' וכשרצה ר"י לילך לבהכ"נ, טעם התבשיל כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. ותימה: הא קאמר הכא "מתענה ומשלים"? וי"ל; דאיבעיא להו - "מהו להשלים", ומסיק ד"מתענה ומשלים" כלומר יכול הוא להשלים אם ירצה. ומיהו טוב שלא להשלים שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה
שולחן ערוך [אוי"ח רמ"ט/ד] - אם קבל עליו להתענות בערב שבת צריך להתענות עד צאת הכוכבים אם לא שפירש בשעת קבלת התענית... הרמ"א [אוי"ח רמ"ט/ד]... ובתענית צבור ישלים והכי נהוג [מהרי"ל:]	הרמ"א [אוי"ח רמ"ט/ד] - ויש אומרים דלא ישלים אלא מיד שיוצאים מבית הכנסת יאכל		

Explanation

מסכת פסחים דף צ"ט עמוד ב' -...דתניא :

לא יאכל אדם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה, כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה, דברי רבי יהודה .	רבי יוסי אומר : אוכל והולך עד שתחשך
---	-------------------------------------

להלכה

<p>הרוקח [ל"ו] - אין להתענות לכתחלה בערבי שבתות, דאמרינן בשלהי מגילת תענית ; "הנשבע להתענות בע"ש = הרי זה שבועת שוא", שמקצת ע"ש כשבת</p> <p>Rav Solovetchik [Al HaTeshuva]- Allow me, please, to make a "private confession" concerning a matter that has caused me such loss of sleep... Even in those neighborhoods made up predominantly of religious Jews one can no longer talk of the "sanctity of the Sabbath day." True, there are Jews in America who observe the Sabbath. ... But' it is not for the Sabbath that my heart aches, it is for the "eve of the Sabbath." There are Sabbath-observing Jews in America, but there are not "erev-Sabbath" Jews who go out to greet the Sabbath with beating hearts and pulsating souls. There are many who observe the precepts with their hands, with their feet and/or with their mouths – but there are few, indeed, who truly know the meaning</p>	<p>שולחן ערוך [או"ח רמ"ט/ב] - אסור לקבוע בערב שבת סעודה ומשתה שאינו רגיל בימי החול... מפני כבוד השבת, שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול וכל היום בכלל האיסור... ולאכול ולשתות בלי קביעת סעודה, אפילו סעודה שרגיל בה בחול, כל היום מותר להתחיל מן הדין אבל מצוה להמנע מלקבוע סעודה שנהג בה בחול מטי' שעות ולמעלה</p>
---	--

Ramification # 1: Mincha Service on a Friday Fast Day

ספר שבלי הלקט [סדר תענית סימן רס"ג]... ועשרה בטבת מתפללין ואומרים סליחות, ואומרינן י"ג מדות ונופלין על פניהן שחרית ומנחה, ואומרים ברכת כהנים שחרית ומנחה וקורין בתורה בפרשת כי תשא ויחל משה

<p>ספר האגור [הלכות תענית סימן תתי"ט] - ומורי יעלה כתב, שאין קורין בספר במנחה בערב שבת כשחל אחת מארבע צומות הללו בע"ש שבלי הלקט.</p>	<p>בית יוסף [או"ח תק"מג] -... הרב דוד אבודרהם (שם עמי רנה) אם חל עשרה בטבת ביום ששי מתפללין שחרית כשאר הצומות וכן במנחה אבל אין אומרים הוידיים ולא נפילת אפים במנחה מפני שהוא ערב שבת משנה ברורה בשם המג"א [תק"מ"א] - אבל אין אומרים וידיים ונפילת אפים במנחה, לפי שהוא ע"ש</p>	<p>הרמ"א [או"ח תק"נג] - ואם חלו בערב שבת, קורים בשחרית ומנחה ויחל. משנה ברורה בשם יד אפרים [תק"מ"א] - וה"ה דאומר השי"ץ "ענינו" בין גואל לרופא</p>
--	--	--

Ramification # 2: Tasting the Shabbat Food

המשנה ברורה [ר"מב] - מצוה [מגן אברהם] לטעום מכל תבשיל בע"ש

<p>שער הציון [שם ח'] - ובשולחן שלמה משמע דעצם הטעימה היא מצוה :</p>	<p>כדי לתקנן יפה כהוגן [א"ר] מחזור ויטרי [קצ"א] - "טועמיה חיים זכו". תנא - "כל הטועם תבשילו בערב שבת מאריכין לו ימיו ושנותיו", ובירושלמי מפרש טעמא שלא יכעוס על בני ביתו מפני הקדחת תבשילו.</p>
---	---

Ramification # 3: Getting Up from Shiva Before Shabbat/Yom Tov

<p>שולחן ערוך [או"ח תקמ"ח/ז] - ויש מתירין לרחוץ אחר תפלת המנחה, סמוך לחשיכה. גשר החיים [ח"א/פרק כ"א/י"ב/ג עמוד קצ"ז] - ויש להכריע שמתנער בזמן פלג מנחה, היינו שעה ורבע קודם שקיעת החמה, שאז מתחילה קדושת השבת... ובשו"ת שיבת ציון (מבוא בפ"ית ריש ה') כ' שאפשר להקל מזמן מנחה קטנה]</p>	<p>שולחן ערוך [או"ח תקמ"ח/ז] - ואם חל אחד מימי האבילות, חוץ מהשביעי, בערב הרגל... לרחוץ, אסור עד הלילה ילקוט יוסף [קצוש"ע י"ד ל"ד, דין אבלות בשבת, סעיף ב] - ויש שקמים ביום שישי אחר חצות היום, או סמוך למנחה קטנה, וטעות הוא בידם, ויש לבטל מנהגם! אלא אם מתפללים בבית האבל יעשו הפסקה לפני קבלת שבת, ויחליפו הבגדים העליונים סמוך לקבלת שבת,... ואם מתפללים בבית הכנסת (כשאין מנין בבית האבל) יחליפו הבגדים סמוך ממש להליכתם לבית הכנסת.</p>
--	---

Explanation # 1 ; All Started DUE to Shabbat

מסכת סנהדרין צ"ו עמוד ב': אמר רבא : טעין תלת מאה כודנייתא נרגא דפרזלא דשליט בפרזלא שדר ליה נבוכדנצר לנבזראדן ... **בעי למיהדר. אמר :** "מסתפינא דלא ליעבדו בי כי היכי דעבדו בסנחריב." נפקא קלא ואמר : שוור בר שוור... דמטא זימנא דמקדשא חריב והיכלא מיקלי... שנאמר "גת דרך ה' לבתולת בת יהודה." קא זיחא דעתיה....

סידור חת"ס על סליחות י' בטבת : למה גבי י' בטבת אם היה אפשר שיחול בשבת היו צמים בו ביום? כי כתיב "בעצם היום"...היינו שבת שנקרא עיצומו של יום, כי בעון חילול שבת סמך מלך בבל, והיה בטוח שילכוד ירושלים, דכי היכי דהמענג שבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, כך המחלל שבת נותנים מצרים ומצירים בלי נחלה!

Explanation # 2; On PRESENT, not on PAST

ספר תפארת תורה [ט"ז]¹ - דמזה דכתיב "בעצם היום הזה" לומדים דחלוק כל יסוד תענית די' בטבת משאר תעניות ציבור... .. דכל התעניות עיקר גזרת תענית היה להתענות על המאורע של כל אחד ואחד, אבל י' בטבת המאורע של סמך מלך בבל, **עדיין אין זה לעצמו מאורע שצריך להצטער עליו**... וכגון שבעה עשר בתמוז שבו הובקעה העיר, זה לעצמו צרה גדולה...משא"כ י' בטבת מה שסמך מלך בבל, הרי אם היה מתבטל המצור אחר זמן קצר, נמצא למפרע שלא קרה כלום, ורק אחר שהתברר שמאורע זה הוא היה תחילת החורבן, שהכל קרה אח"כ מסיבת המצור, וע"כ צריך להתענות עליו. וא"כ **אין כאן חומרת המאורע עצמו, אלא חומרת היום, שמאותו יום התחילה ויצאה כל הצרה**, ...וא"כ לענין קביעות יום התענית, אם היינו דוחים את י' בטבת מפני השבת, לא היינו מתענין כלל, שכל המאורע בעיקרו הוא ענין היום, אבל כל הצומות עיקר התענית הוא על המאורע, וע"כ אין נפק"מ מתי צמים.

סידור חת"ס סופר על סליחות של י' בטבת - כי באותו יום שסמך מלך בבל למטה על ירושלים, כמו"כ ישבו בי"ד- שלמעלה...עד שגברו המשמאילים ונחרב הבית...וכל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו. נמצא, שבכל שנה ושנה נתחדש חורבן חדש וזה בכל פעם כשמגיע אותו יום של עשרה בטבת, שהתחיל אז למעלה משפט החורבן, כמו כן בכל דור ודור יושבים בי"ד שלמעלה וגוזרין החורבן של כל שנה ושנה.... אבל תענית חלום מותר להתענות, דבשביל עונג שיש לו שמבטל צרה העתידה לבוא עליו לא מעונה הוא, הילכך תענית ט"ב, דזהו רק על צרה שעברה, לא דחו שבת. אבל תענית י' טבת שזו על צרה העתידה = עונג הוא והיה דחי שבת [ת"מ ז' אדר].

1.

¹ הרב רב שמשון דוד פינקוס; 1944-2001, ארה"ב, אופקים, צ"לה ויוהנסבורג. הרב פינקוס היה דרשן מקורי, בגיל 56 נהרג הרב פינקוס בתאונת דרכים יחד עם רעייתו ובתם מרים בת ה' 18.